

**ВЛИЈАНИЕТО НА НАНСЕН МОДЕЛОТ ЗА ИНТЕРКУЛТУРНО
ОБРАЗОВАНИЕ ВО ОСНОВНОТО УЧИЛИШТЕ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“,
ГОСТИВАР, РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА**

Извештај од истражувањето спроведено од

д-р. Ен Мареј Б.А.,

ДипЕд, Д.А.С.Е., м-р (Ед.Ман), м-р. (Ед.Тех.), ЕД.Д

5 март 2018

ВЛИЈАНИЕТО НА НАНСЕН МОДЕЛОТ ЗА ИНТЕРКУЛТУРНО ОБРАЗОВАНИЕ ВО ОСНОВНОТО УЧИЛИШТЕ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“, ГОСТИВАР, РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

ВОВЕД

Концепцијата за интеркултурно образование е развиена од страна на експертска група оформена од Нансен дијалог центар Скопје во партнерство со Министерството за образование и наука на Република Македонија и финансиски поддржана од страна на Министерството за надворешни работи на Кралството Норвешка. Од 2016. година, тимот на Нансен дијалог центар Скопје (НДЦ Скопје), во соработка со Министерството за образование и наука, се фокусираше на спроведувањето на предложениот модел за интеркултурно образование во седум одделни модел-училишта со мултиетнички профил на ученици, наставници и родители. Во пролетта на 2017 година, во овие избрани училишта беа спроведени истражувања со цел да се оценат различните нивоа на соработка помеѓу учениците, наставниците и родителите од различна етничка припадност, во и надвор од училиштата. Примерокот се состоеше од ученици, наставници и родители кои не беа вклучени во Нансен моделот за интеркултурно образование (НМИО). Ова истражување за 2018 година, е иницирано од страна на Нансен дијалог центар Скопје за да направи евалуација во едно модел-училиште, ООУ „Гоце Делчев“ во Гостивар, на наставниците и учениците (и нивните родители) кои биле дел од Нансен моделот во текот на изминатите три години. Истражувањето е спроведено со цел да се процени дали и како се менуваат нивните ставови, вредности и однесување во однос на интеркултурните елементи, особено во споредба со учениците, родителите и наставниците кои не биле вклучени во овој модел.

МЕТОДОЛОГИЈА НА ИСТРАЖУВАЊЕТО

Истражувањето беше спроведено на 20 и 21 февруари 2018 година во ООУ „Гоце Делчев“ Гостивар, каде наставата се изведува на албански или на македонски јазик во две смени - за учениците Албанци наутро и учениците Македонци во попладневните часови секои две недели, по кои македонските ученици посетуваат настава во утринските часови, а албанските ученици во попладневната смена, на основ на ротација. Активностите од Нансен Концепцијата за интеркултурно образование се спроведуваат по завршувањето на утринската смена и пред почетокот на попладневната смена, така што учениците Албанци и Македонци би можеле да присуствуваат на активностите од проектот заедно.

Целна група на евалуацијата беа три групи ученици, наставници и родители кои беа вклучени во проектот Нансен, спроведуван преку воннаставни активности во текот на изминатите три години. Првата група од 40 ученици тековно следат настава во шесто одделение. Тие беа вклучени во проектот Нансен за период од три години од учебната 2014/15 до 2016/17, но не и во тековната учебна година 2017/18. Втората и третата група, која се состои од 48 ученици кои тековно следат настава во четврто одделение и 45 ученици од петтоодделение, учествуваа во Нансен моделот за период две учебни години од есента 2015 година.

Квалитативните податоци собрани од учениците, наставниците, родителите и училишната управа, беа евидентирани и анализирани. Првиот ден на истражувањето започна со интервјуирање на директорот и училишната управа. Интервјуата беа проследени со две набљудувања на две различни воннаставни активности, на секоја од кои предаваа две

наставнички во тандем, една Албанка и една Македонка. Дополнително, три тандеми односно шест наставници, беа интервјуирани за досегашното искуство. Вториот ден на истражувањето започна со интервјуа со девет ученици Албанци од четврто, петто и шесто одделение кои биле вклучени во Нансен моделот. Ова беше проследено со паралелни опсервации на две воннаставни активности од два тандеми кои се меѓу првите реализатори на активностите. Дополнително беа реализирани интервјуа со девет ученици ученици Македонци од четврто, петто и шесто одделение. Последните сесии со интервјуа се реализираа со 18 родители Македонци и Албанци чии деца биле вклучени во активностите на Нансен моделот за интеркултурно образование.

Сеопфатното и одлично истражување од 2016 година, „Идентификување на интеркултурализмот во мултиетничките училишта во Република Македонија“, беше земено предвид при подготовката на прашањата и областите за истражување во текот на истражувањето и евалуацијата од 2018 година. Ова беше многу корисно во разбирањето на контекстот на основното училиште „Гоце Делчев“, како и другите модел- училиштата. Тоа помогна во претставувањето на видовите вредности, ставови и однесувања, во смисла на интернетнички и интеркултурни елементи, кои преовладуваат во периодот пред спроведувањето на Нансен моделот во училиштето. На овој начин, сегашните ставови, вредности и однесување може да се истражат и да се споредат со цел да се утврдат придобивките, влијанието и важноста на моделот Нансен во изминатите 3 години.

Концепцијата за интеркултурно образование беше исто така од клучно значење за претставување на целите на Нансен моделот преку утврдување на принципите, целите и мисијата на интеркултурното образование и појаснување на контекстот за интеркултурно образование во Република Македонија.

АНАЛИЗА НА РЕЗУЛТАТИТЕ ОД ИСТРАЖУВАЊЕТО

Белешките од интервјуата со директорот, управата, наставниците, учениците и родителите, како и белешките од Нансен воннаставните тандемски активности соодветствуваа со повеќето од категориите од истражувањето од 2016 година. Беа евидентирани директни цитати (преведени) од поединци каде што беше можно со цел да се даде подобар увид во погледите, чувствата и мислите на учесниците за какво било влијание, придобивки или тежина на Нансен моделот во основното училиште „Гоце Делчев“. Овие белешки од истражувањето се наведени подолу, проследени со резиме на состојбите, конечните заклучоци и некои прашања за идно разгледување.

ОСНОВНО УЧИЛИШТЕ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“: Одговори дадени на истражувачот

Одговори на директорот и училишната управа

- Директорот и заменик директорот донесоа одлука "да го пробаат проектот".
- Директорот изјави: "На почетокот беше тешко - поинтензивно беше со Нансен отколку со други проекти. Нансен активностите се спроведуваа еднаш неделно, секоја седмица.
- Тој исто така рече: "Некои наставници ми кажуваа дека било толку интересно за децата така што тие барале повторно да дојдат во групата со другите деца. Било забавно за нив.. Ако не им се допаѓа некоја активност, не можете да ги присилите.

- "Наставниците се мотивирани да останат подолго на училиште ... целиот нивен став кон училиштето е поинаков". Еден од членовите на тимот рече: "Тоа ги поврзува децата Македонци и Албанци, родителите и наставниците и создава поинаква, позитивна атмосфера.
- Сите ја ценеа поддршката за Нансен во однос на обуката и обезбедувањето материјали.
- Еден наставник рече дека "без директорот и заменик директорот, Нансен моделот веројатно немаше да биде тоа што е. Веројатно ќе престанеше спроведувањето."
- Директорот потенцираше "Не беше воопшто лесно. Имаше тешкотии. Вложивме многу напор да го прошириме проектот". Исто така истакна: "Сега имаме многу успешно партнерство со Нансен".
- Наставниците беа скептични на почетокот. Мислеа дека тоа е "само уште еден проект". Но, постепено "сфатија дека ова е нешто различно, подлабоко, посериозно ... важно е дека наставниците го прифаќаат со задоволство. И тоа е воннаставно, така што децата и наставниците се порелаксирани ... Децата и родителите гледаат дека има нова атмосфера во училиштето".
- Нансен нуди многу ресурси и овие ресурси можат да се користат во други одделенија.
- Директорот рече дека на почетокот било тешко за некои наставници, но дека постепено моделот почнал да се шири во училиштето низ други предмети како уметност и јазици. Претставник на училишната управа рече: "Не мислев дека ќе стигнеме толку далеку со проектот".
- Друг рече: "Ние бевме првото училиште. Сега наставниците од други училишта и други наставници сакаат да научат повеќе ... а училиштата од цела Македонија доаѓаат во нашето училиште за да го видат тоа."
- Директорот заклучи: "Ако ме прашаат што е најдоброто нешто што сум го направил, би рекол дека тоа е Нансен моделот за интеркултурно образование".

Одговори во врска со социјализацијата

- Директорот е убеден дека проектот Нансен дефинитивно имал позитивно влијание во училиштето. Во однос на учениците, има помалку тензии меѓу Македонците и Албанците. Поради поддршката на родителите и вклученоста во Нансен активностите, има помалку проблеми со учениците.
- Сите ученици Албаци кои беа интервјуирани изјавија дека имаат пријатели Македонци во и надвор од училиштето. Во училиште се дружат со своите пријатели Македонци за време на интеркултурните воннаставни активности, бидејќи тоа е единствениот пат кога тие се сретнуваат за време на наставата поради распоредот на смени - учениците Албанци во утринска смена, а пак учениците Македонци во попладневна смена. Нансен помогна со социјализацијата: "пред Нансен активностите сосема малку знаев македонски јазик, поради тоа што имам пријател Македонец, но благодарение на Нансен исто така вежбаам спорт надвор од училиште со пријатели од Нансен активностите".
- Учениците велат дека нивните родители ги охрабруваат да се дружат со Македонците - "таа сака да зборувам со секој што зборува друг јазик". Наставниците исто така ги охрабруваат учениците да се дружат со "другите".
- Спортските активности се уште една можност за учениците да се дружат и многу момчиња се среќаваат во и вон училиштето за спортски активности, како што се фудбалот (мешани и одделни тимови), одбојка и ракомет.
- Учениците Македонци исто така рекоа дека имаат пријатели Албанци и во и надвор од училиштето. Еден ученик рече дека "Македонците не зборуваат албански", а друг рече дека сите негови албански пријатели зборуваат македонски. Уште еден ученик рече дека е забавно да се

дружат за време на проектот Нансен и "да научат малку албански и да ги прашате - понекогаш зборуваме англиски. Јас, исто така зборувам англиски, бидејќи не зборуваме друг јазик".

- Тие рекоа дека родителите ги охрабруваат да се дружат, а понекогаш истото го велат и наставниците; но најчесто тие самите го прават тоа.
- Родителите сметаат дека дружењето ќе им помогнат на децата подобро да се интегрираат едни со други.
- Еден родител изјави дека "Нансен имал позитивно влијание и придонес за некои родители во нивната социјализација во пошироката заедница".
- Наставниците истакнаа дека првите ученици кои биле вклучени во проектот Нансен сега се шесто одделение и сакаат повеќе Нансен активности. "Секогаш кога ќе ги сретнат учениците од "другата" етничка припадност на улица, тие ќе се прегрнат".
- Наставниците гледаат огромна разлика во тоа како учениците се однесуваат едни кон други по учеството во Нансен активностите. Тие мислат дека дефинитивно се дружат подобро сега во и надвор од училиштето. Тие сметаат дека мешањето со другите етнички групи е природно. Работат заедно и споделуваат работи во тандемски часови. Има големи промени од пред пет години. Сите во училиштето сега сакаат да бидат дел од активностите. На тоа гледаат како додадена вредност. Децата велат дека се "горди што се дел од Нансен".

Одговори во врска со заедничките активности

- Заедничките часови и активности за време на воннаставните сесии се многу позитивни и успешни. Наставниците, учениците и родителите укажуваат на важноста во секојдневието на училиштето. Програмата ја трансформира наставата во училиштето, како и односите меѓу вработените, учениците и родителите.
- Децата учат заедно во мешани групи со наставници кои работат во тандем, еден Македонец и еден Албанец. Тие ги водат активностите на двата јазици и содржината вклучува содржински области од двете култури.
- Учениците се вклучени во различни активности во текот на воннаставните сесии како што се претстави, подготовка на роденденски забави со храна и изработки, правење модели на вулкани итн.
- Еден ученик рече дека "стекнал нови пријатели особено во драмската секција", а друг рече: "Бев среќен во различните активности – драмската секција беше забавна и интересна". Друг рече: "Мојот македонски се подобри. Исто така научив нови игри".
- Навистина уживаа во екскурзијата организирана од Нансен во Скопје, каде што ја посетија зоолошката градина, планетариумот и киното. Некои ученици во автобусот седеа одделно, а други седеа со пријатели Македонци. Сите успеале да се дружат со "другите" за време на патувањето. Еден ученик Македонец рече: "Во автобусот наставникот не седна во парови македонец/албанец. Многу е добро за дружење".
- Сите ученици навистина уживаа во интеркултурните воннаставни активности. • Ученик од шесто одделение рече: "Бев многу среќен ... во драмската секција имаше забавни активности и интересни работи. Треба да го имаме Нансен во шесто одделение. Ми недостига. Сè уште ги среќавам [пријателите Македонци од Нансен] во спортски активности надвор. Во училиште ги гледам на крајот од смената.
- Уште еден ученик од шесто одделение рече: "Ние би сакале нашите училници да бидат како училниците на Нансен".
- Друг ученик рече дека ако проектот Нансен запре: "Би било навистина лошо ... Би било навистина тажно. Јас нема да имам нови пријатели и активности. Нема да имам можност да учам македонски".

•Родителите сметаат дека нивните деца се "среќни и многу ангажирани за време на Нансен ... тие беа многу среќни да научат нешто сосема поинакво заедно со своите пријатели".

Одговори во врска со подготвеноста за учење на јазикот и културата на другите

•Училиштето ги запознава учениците со историјата и културата на Македонците и Албанците преку различни теми како што се етика, граѓанско образование, РЕ и прослава на традиционалните празници како Велигден и Бајрам.

•Воннаставната програма на Нансен конкретно вклучува многу активности кои ги промовираат двете култури. Таа, исто така, ја пренесува програмата преку тандеми на наставници, еден наставник зборува албански, а пак другиот зборува на македонски јазик во текот на секоја активност. Поради тоа што наставниците работат во тандем и на двата јазика, децата учат малку од "другиот" јазик додека работат во нивните мешани македонски/албански групи.

•Еден ученик Албанец рече дека уживал во активностите на проектот Нансен односно "да се забавува и да создава нови пријатели и да разбира друг јазик".

•Еден ученик рече дека "Македонците не зборуваат албански", а друг рече дека сите негови албански пријатели зборуваат македонски. Еден ученик забележал дека понекогаш наставникот им помага да го разберат албанскиот јазик.

•Ниту еден од македонските ученици не рече дека зборувал албански. "Ние не учиме албански на училиште, освен во Нансен ... понекогаш нашиот учител ни помага да ги разбереме нашите пријатели Албанци". Некои од нив зборуваат со пријателите албанци на англиски јазик.

•Еден од родителите изјави за својата ќерка, "почна да учи македонски и имаше голем напредок во познавањето на јазикот".

Одговори во врска со духот на заедништвото (подготвеност и интерес - двојазичност и јазик)

•Нансен обуката ја охрабрува употребата на двата јазика во рамки на интеркултурните активности. Тандемите наставници ја моделираат комуникацијата на двата јазика додека го водат часот. Тие исто така ги охрабруваат учениците да се интересираат за јазикиот на другиот. Текстовите се на албански и на македонски јазик во постери во сидовите на училниците, во ходниците како и во работните листови на учениците.

•Некои ученици Албанци и Македонци би сакале да видат мешани смени затоа што тогаш можат да се дружат, можат да најдат нови пријатели и да се зближат со нив. Понекогаш можеме да научиме нови работи од нив како математика или нови зборови "и дека " ќе биде подобро во мешани училници ... добра можност за нас да научиме".

•Еден ученик Албанец рече: "Мојата најдобра пријателка ме научи македонски зборови а јас научив албански зборови.. Таа е мојата најдобра другарка ". Уште еден ученик рече: "Еден човек ме слушна како зборувам македонски и си помисли дека сум Македонец ..... Стегнав ново пријателство".

•Еден од родителите рече:" Една од најдобрите работи е што ќерка ми почна да учи македонски".

Одговори во врска со нетолеранција и непријателство

•Од воведувањето на моделот Нансен, директорот смета дека има помалку конфликти помеѓу учениците Македонци и Албанци.

- Наставниците гледаат огромна разлика во тоа како се однесуваат децата во споредба од пред пет години пред да се воведат проектот Хансен. Учениците сега комуницираат едни со други подобро и соработуваат во училиште со тоа што атмосферата е позитивна.
- Еден ученик Македонец рече дека е добро да се биде дел од проектот Хансен "главно за да се стекнат нови пријатели, да се дружат, да не бидат расисти. Иако не знаеме албански, тоа е добра идеја. Исто така, Хансен нуди добри ресурси."
- Родителите сметаат дека децата се посреќни и многу повеќе се вклучени во училиштето како дел од Хансен. Еден родител рече дека "некои конфликтни ситуации се решени многу лесно и Хансен помогна многу". Етосот во училиштето беше многу подобар и бариерите веќе ги нема.
- Еден родител рече дека "поради Хансен родителите имаат помалку предрасуди".

Одговори во врска со комуникацијата и соработката меѓу наставниците

- Хансен моделот за интеркултурно образование влијаеше врз работата на училиштето на различни начини, според директорот и управата. Наставниците имаат изградено и развиено подобри односи. Наставниците го избираат својот тандем-партнер и добро соработуваат заедно.
- Наставниците сметаат дека моделот Хансен дефинитивно имал позитивно влијание на нивната професионална работа со "други" колеги. Пред Хансен, тие само се поздравувале едни со други, но во суштина не комуницираше многу. Со нивниот тандем-наставник разменуваат идеи и се многу поблиски. Тие дури и се дружат надвор од училиштето. Работат професионално и позитивно за време на воннаставните активности, бидејќи откриле дека можат да направат повеќе и да бидат покреативни.
- Тие сметаат дека обуката на Хансен е мошне квалитетна и многу корисна за зголемување на нивото на нивната професионалност. Висококвалитетните, разнобојни прикази на изработки во ходниците и Хансен училиштето се резултат на обуките.
- Тие исто така се подобро опремени во поглед на технички помагала како што се лаптопи, проектори, ламинатори и материјали за креативна уметност. Ова им овозможува да реализираат настава на поинтересен начин, промовирајќи активно учење за учениците, во што тие уживаат.
- Тандемот наставници: "Хансен верува во нас и ние веруваме во Хансен ... најголем успех е тоа што целото знаење од обуката може да се примениво пракса и се рефлектира во однесувањето на учениците и во нашето однесување". Наставните тандеми се многу горди на обуката на Хансен и работата што тие ја вршат со учениците во училиште. Од септември имаше многу отворени часови и посетители. "Ние го цениме тоа и многу сме горди што наставници Албанци и Срби доаѓаат од Косово ... така што се шири глас дека нешто добро се случува".
- Директорот покажува многу почит кон тандемте наставници, што тие навистина го ценат.

Одговори во врска со интеркултурализмот во наставниот процес

- Обуката на Хансен моделот ја зголеми подготвеноста на наставниците и способноста да испорачаат интеркултурни содржини и активности. Наставниците велат дека обуката е многу добра, интересна и корисна и тие се обидуваат да ја спроведат програмата. "Имавме многу добра поддршка". Другите луѓе, родителите и пријателите сметаат дека оваа работа е корисна на долг рок.
- Еден наставник рече дека презентацијата за обука на Хансен за интеркултурниот дијалог му помогнала да ги добие потребните совети и навестувања за да се обиде да го спроведе истиот во училиштето. Исто така го зголеми нивото на разбирање.

- Нансен изготви македонски-албански речник за учениците, и во електронска и во печатена форма.
- Наставниците велат дека крос-културните материјали сега се подобри: "Во минатото имало само книги. Сега го применуваме практично. "Примери што беа дадени беа во активноста како дел од секцијата "Мир и толеранција ", кога класот почна да зборува за Македонија, потоа продолжи да разговара за Албанија, потоа продолжи да разговара за Србија, а потоа и за уште еден предмет.
- Еден од родителите изрази голема пофалба за наставниците во тандем - "даваат голема енергија."

Одговори во врска со родителското вклучување во интеркултурните училишни активности

- Проектот Нансен поттикнува вклучување на родителите во училиштето. Тимот на Нансен ги покани родителите на презентација за програмата и на родителите им е дадена можност да видат за што се работи во програмата пред да бидат поканети формално да ги запишат своите деца за воннаставните активности. Директорот објасни дека родителите потпишуваат согласности дека се подготвени да ги вклучат своите деца во овие активности.
- Родителите беа целосно свесни за Нансен моделот за интеркултурно образование, бидејќи им беше дадена презентација од персоналот на Нансен, а потоа сите се согласиле нивните деца да учествуваат во проектот. Тие се благодарни на Нансен за нивната и вклученост и за материјалите кои никогаш не ги имале во минатото. Им се допаѓа како е организиран проектот и начинот на кој се вклучени родителите.
- Родителите помагаат при поставувањето слики во училниците како и во украсувањето и организирањето на материјалите. Ова ги доближило наставниците и родителите. Директорот истакна дека "без поддршката на родителите сето ова не би можело да се постигне".
- Директорот и училишната управа велат дека родителите се повеќе ангажирани во училиштето и има помалку проблеми со учениците.
- Родителите и пошироката заедница се поканети да придонесат кон подобрување на наставниот процес во училиштето, преку разни презентации на теми како што се рециклирање, безбедност во сообраќајот и здрава исхрана.
- Наставниците посочија дека работилниците за родители на Нансен помогнале во воспоставувањето на добри контакти меѓу родителите и наставниците. Тие сега се познаваат добро и како резултат комуникацијата и соработката е солидна. Родителите беа многу позитивни за работилниците и изразија интерес за повеќе работилници од тој тип.
- Еден наставник рече дека во почетоците на проектот Нансен, при спроведувањето на првите активности, некои биле "за" а некои "против". Главниот предизвик е поврзан со вклучувањето на родителите. "Ние немаме проблеми со децата, само со родителите". Сега учениците и родителите сакаат да учествуваат во Нансен и за родителите не претставуваат проблем мешаните паралелки.
- Еден родител рече: "Задоволство ми е да бидам дел од овој проект ... многу е добро, особено со комуникацијата што ја имаат (Нансен) со Албанците и Македонците".
- Родител, скоро вклучен во Нансен активностите изрази почит за проектот: "Тоа е позитивно за родителите и децата, па дури и родителите можат да станат пријатели. Ние можеме да се вклучиме. Нансен многу помага околу пријателството."
- Родителите беа воодушевени да учествуваат во евалуацијата и беа многу позитивни за Нансен моделот за интеркултурно образование во училиштето „Гоце Делчев“.
- Еден родител рече дека му се допаднало како се организирани активностите: "Ми се допаѓа фактот што родителите се вклучени ... празнување на Божиќ, празници, учество во проекти".

Одговор во врска со соработката со педагошката и психолошката служба во училиштето

• Во периодот на спроведување на истражувањето, училишниот психолог присуствуваше на обуката за Нансен модел.

Одговори во врска со интеркултурната димензија на училиштето

• Според наставниците, иконографијата во училиштето дефинитивно се променила откако започнал да се применува Нансен моделот. Активностите се подготвуваат на двата јазика - македонски и албански. Двата јазика се рефлектираат на една иста страница од работни листови, постерите на сидови, во Нансен училниците и по ходниците.

• Учениците се запознаваат со историјата и културата на Македонија преку етика и религија и во воннаставните активности, на пр. учење за различни етнички свадби, прославувајќи различни празници заедно.

• Еден ученик раскажуваше за новите активности на Нансен за Албанија и за знамињата и се за Македонија - "совршена активност ... а оваа година дознавме за накитот на нашите мајки и на нашите баби и заедно се забавувавме".

• Се практикуваат заеднички прослави за верски празници, на пр. Бајрам и Велигден, кога децата ги споделуваат традиционалните јадења од дома со наставниците и децата.

• Еден родител рече: "Сите деца треба да бидат вклучени во неа [Нансен програмата] ... Тоа е одлично за целото општество. Во минатото имавме интеграција меѓу нашите соседи. Овој проект помага повеќе во интеграцијата меѓу нашите деца."

• Повеќето родители сметаат дека Нансен треба да се прошири низ целото училиште од прво до деветто одделение.

• Еден родител (вработен во градинка) рече: "Треба да се започне дури и пред прво одделение"

• Сите родители се согласија со родителот кој рече: "Нансен треба да биде задолжителен во сите училишта, вклучувајќи ги и средните."

ПРЕГЛЕД НА СОСТОЈБИТЕ

Влијанието, тежината и придобивките од Нансен моделот врз училишната управа, учениците, наставниците и родителите во смисла на промени во ставовите, вредностите и однесувањето во областа на интеркултурализмот.

1. Лидерство

"Кога ќе ме прашаат што е најдоброто нешто што сум го направил за училиштето, би рекол дека тоа е Нансен моделот за интеркултурно образование" е клучната порака од директорот. Во однос на влијанието на Нансен врз работата на училиштето, директорот и училишната управа беа многу отворени за фактот дека нивниот почетен скептицизам во врска со воведувањето на Нансен моделот во основното училиште „Гоце Делчев“ се заменил со поддршка и почит за придобивките од Нансен во однос на зближување на учениците Албанци и Македонци, родителите и наставниците како и создавање поинаква, позитивна атмосфера во училиштето. Директорот ги истакна проблемите и тешкотиите со кои се соочиле на почетокот. Во минатото, многу проекти се иницирале во училиштето, а потоа престанале. Со Нансен, тој сега чувствува дека имаат многу успешен партнерски однос, за кој смета дека ќе биде долгорочен. Исто така, бил сведок колку брзо наставниците го прифатиле проектот и покрај дополнителната работа за

нив без дополнителни примања. Наставниците пријавиле дека на децата им било толку интересно што сакале да присуствуваат на повеќе воннаставни часови. Самите наставници беа мотивирани да останат подолго и нивниот целосен став кон училиштето се променил и станал по позитивен. Однесувањето на учениците е значително подобро и се чини дека има помалку тензии меѓу Македонците и Албанците. Училишната управа ја потврди важната улога на директорот и заменик директорот во промовирањето и поддршката на проектот, и со тоа помогнале да се постигне значителен успех. Имаше чувство на гордост што нивното училиште беше меѓу првите што започнале со спроведување на Нансен моделот и дека училиштата од цела Македонија сега доаѓаат да го видат како се спроведува во нивното училиште. .

2. Социјализација, нетолеранција и непријателство

Има повеќе позитивни одговори за социјализација откако е воведен Нансен. Се чини дека сите ученици на кои наидовме имале одредени придобивки од контактите за време на нивните воннаставни активности кои понатаму имале позитивно влијание во остварувањето на нови пријателства со други етникуми и надвор од училиштето. Пред проектот, родителите рекоа дека учениците не се дружеле во училиште, само надвор од училиштето. Родителите тврдеа дека проектот ќе им помогне на децата да се интегрираат едни со други. Училишната управа смета дека учениците не се дружеле доволно во рамки на училиштето пред Нансен. Наставниците гледаат огромна разлика во тоа како учениците се однесуваат едни со други откако учествувале во Нансен. Тие мислат дека дефинитивно се дружат подобро сега, како во училиштето исто така и надвор од училиштето. Сметаат дека учениците гледаат на соработката со другите етникуми како нешто што е многу природно. Работат заедно во тандемски часови и соработуваат едни со други. Според наставниците, ова е голема промена од пред неколку години, пред Нансен. Децата велат дека се горди што се дел од проектот Нансен. Претходните истражувања укажаа дека родителите, наставниците и постарите ученици Македонци сметаат дека имало чести конфликти и тензии поради средината и влијанието на медиумите. Помладите деца и училишната управа рекоа дека не постои непријателство и има ретки вербални конфликти. Постарите ученици рекоа дека непријателството постоело во форма на закани, навреди и тепачки. Од воведувањето на Нансен, директорот смета дека има значително помалку конфликти помеѓу учениците Македонци и Албанци. Еден ученик Македонец смета дека Нансен е добра идеја и им помага на луѓето да не бидат расисти. Еден од родителите сметаше дека Нансен помогнал многу и изјави дека некои конфликтни ситуации биле лесно решени со помош на активностите.

3. Заеднички активности

Претходното истражување покажува дека повеќето родители и наставници изјавиле дека учениците во тоа време немале заеднички активности. Учениците имале заеднички активности за време на спортски настани и натпревари. Заедничките спортски активности се важни за здружување на децата од различни култури. Од воведувањето на Нансен, зголемените можности за заеднички часови и воннаставни активности беа многу успешни и позитивни. Учениците, родителите и наставниците сметаат дека активностите на Нансен имале значајно влијание во животот на училиштето во однос на интеркултурните и интернетичките искуства. Тандемите наставници, составени од еден наставник кој говори албански јазик, и еден кој говори на македонски јазик, моделираат пример засоработка и почитување на "другиот" кога водат настава за време на воннаставните активности. Тие ги реализираат активностите на двата јазика и содржината вклучува програмски области од двете култури. Децата учат заедно во

мешани групи и се охрабруваат да споделуваат идеи, сугестии и јазични поими. Првично, воннаставните активности биле организирани два до три пати неделно, но од почетокот на учебната 2017/18 година било потребно да се сведат на само една активност неделно поради зголемувањето на фондот задолжителни часови. Зголемувањето на задолжителните предмети во текот на изминатите неколку години резултираше со помалку време за воннаставните активности. Децата уживале во организираната автобуската екскурзија во Скопје, каде што тие ја посетиле зоолошката градина, планетариумот и киното. Тие заедно патувале со автобус со нивните пријатели од Нансен, понекогаш покрај нив, и многу се забавувале пеејќи за време на патувањето. Родителите сметаат дека заедничките интеркултурни активности постигнале значителни резултати во образованието на нивните деца. Тие сметаат дека нивните деца се посреќни и повеќе ангажирани во училиштето за време на Нансен. Тврдат дека децата се среќни да учат нешто сосема поинакво заедно со своите пријатели.

4. Подготвеност и интерес за изучување на јазикот и културата на другиот

Модел-истражувањето на покажа дека повеќето ученици сметаат дека доволно научиле за историјата и културата на другите. Помалку родители го мислеа истото. Придобивката од заедничко учење во Нансен моделот поврзано со историјата и културата на другите е ресурс за заедничко обединување на децата и возрасните од двете етнички групи и ова создава нова динамика во однос на свеста за "другоста". Исто така, доведува до дополнително знаење и искуство на различните култури во текот на учењето. Родителите мислат дека воннаставните активности исто така ги охрабруваат децата да го научат јазикот на другиот. Учениците Македонци генерално не зборуваат албански јазик бидејќи не го учат на училиште. Меѓутоа, во воннаставните часови, тие се обидуваат да научат некои зборови од нивните пријатели Албанци. Некои од учениците Албанци многу им помагаат на нивните пријатели да го научат јазикот. Тие, исто така, понекогаш го користат англискиот јазик за да комуницираат едни со други, бидејќи сите учат англиски јазик од прво одделение. Во претходното истражување и наставниците и училишната управа изразија најголемо задоволство од двојазичните училишта, иако мислеа дека етнички мешано училиште претставува поголем предизвик. Родителите и децата сметаат дека треба да има повеќе заеднички активности за учениците и наставниците. Сите испитаници се согласија дека има потреба од подобрување на дијалогот помеѓу учениците. Обуката за Нансен моделот ја охрабри употребата на двата јазика во рамки на интеркултурните воннаставни активности. Тандемите наставници моделираат комуникација на двата јазика и ги охрабруваат децата да се интересираат за јазикот на другите. Содржините на изработките и постерите се на македонски и албански јазик и се поставени на насидовите во училниците и во ходниците надвор од Нансен-училниците. Некои ученици Албанци и Македонци би сакале да имаат мешани смени, бидејќи сметаат дека можат подобро да се дружат со "другите" и да стекнат нови пријателства. Родителите исто така беа согласни за мешани смени.

5. Комуникација и соработка помеѓу наставниците и наставниот процес

Минатогодишното истражување покажа дека наставниците посакуваат заедничко планирање на часови и други наставни и воннаставни активности. Всушност, ова е токму она што Нансен моделот го нуди како можност. Наставниците кои работат во тандем ги планираат заедно Нансен активностите. Тие сметаат дека ова им овозможува да разменат идеи и да работат по креативно. Наставниците мислат дека Нансен значително го променил начинот на кој тие професионално работат со своите "други" колеги. Пред Нансен тие само се поздравувале едни со други, но всушност не комуницирале многу. Нансен обуката го имала влијание врз начинот

на реализација на наставата. Нивната педагогија е помалку дидактичка и повеќе се фокусира на активно учење за време на нивните интеркултурни воннаставни активности. Активното учење ги вклучува учениците физички, когнитивно и емотивно. И наставниците и учениците многу добро реагираат на овој пристап, кој сам по себе е клучен за поттикнување на интеркултурното образование. Наставниците сметаат дека самата обука за Нансен е со многу висок квалитет и е многу корисна во зголемувањето на нивото на професионалноста. Ја зголемува подготвеноста на наставниците и способноста да испорачаат интеркултурни, интернетички содржини. Нансен обуката за интеркултурен дијалог нуди неопходни совети и навестувања за наставниците да се обидат да ги спроведат истите методи во училиница. Информативните и разнобојни изработки во училиниците и ходниците на Нансен се резултат на обуката и ресурсите обезбедени од страна на Нансен. Тие се исто така подобро опремени преку Нансен во однос на технологијата како што се лаптопи, графички проектори, ламинатори и креативни уметнички материјали. Наставниците кои се дел од тандемите-реализатори на активности исто така сметаат дека крос-културните материјали се подобри и се практикуваат, и не се земени само од книгите. Секцијата "Мир и толеранција", за време на кој имаше дискусии за Македонија, Албанија и Србија, беше посочена како добар пример за ова. Родителите имаа пофалби за наставниците вклучени во Нансен моделот и рекоа дека наставниците имаат голема енергија. Родителите рекоа дека децата се посреќни во деновите кога имаат Нансен активности. Тие се повеќе ангажирани, учат нешто поинакво и се зближуваат со нови пријатели.

6. Вклученост на родителите во интеркултурните училишни активности

Истражувањето во 2017 година беше посочи дека имало минимално родителско учество во училишните интеркултурни активности. Тие понекогаш биле вклучени во Советот на родители и повремено заеднички проектни активности. Вклученоста на родителите е добредојдена и училишната управа го смета тоа за клучно во спроведувањето на Нансен моделот. Нансен проектот навистина ја зајакна вклученоста на родителите во училиштето преку интеркултурните активности. Нансен ја охрабрува родителската вклученост и родителите се воодушевени да бидат поканети на презентациите за програмата. Потоа им се нуди можност формално да ги запишат своите деца за програмата за воннаставни активности. Родителите беа навистина ентузијастички во врска со проектот Нансен и беа многу задоволни да бидат вклучени да помогнат во помош боење, декорирање и уредување на училиниците. Тоа ги зближи родителите и наставниците. Еден нов родител, изрази почит кон проектот Нансен, изјави дека истиот е позитивен за родителите и децата и дека дури и родителите можат да бидат пријатели. Другите родители изразија благодарност на Нансен за нивниот ангажман и за снабдување на со материјали кои што училиштето претходно ги немало. Наставниците велат дека Нансен работилниците за родителите помогнале во воспоставувањето добри контакти меѓу родителите и наставниците. Тие сега се познаваат добро и чувствуваат дека комуникацијата е подобрена. Родителите мислат дека работилниците се многу добри и велат дека би сакале да имаат повеќе активности. Има голем интерес за мешани смени од страна на родителите кои зборуваат за нивните придобивките од во насока на подобра интеграција на учениците.

7. Интеркултурна димензија

Истражувањето од 2017 година покажа дека управата, наставниците и родителите сметаат дека има доволно интеркултурна димензија во училиштето; но некои сметаат дека може да биде и подобро. Во моментот не постои многу отворена иконографија од било кој вид во училиштето, освен во училиниците и ходниците на Нансен моделот. Иконографијата во овие области е полна

со интеркултурни примери на различни заедници. Тандемските наставници подготвуваат и изведуваат настава на македонски и на албански јазик. Работните листови за активности со учениците кои работат во мешани групи се подготвени на двата јазика, како и голем број постери и изработки на ѕидовите во ходниците. Учениците се запознаваат со историјата и културата како дел од редовната наставна програма. Нансен го подобрува ова преку тандемот наставници кои осмислуваат креативни начини за водење на оваа наставна програма со децата кои се вклучуваат во овој вид активни методи на настава. Илустрациите на ова интеркултурно учење потоа се користат за зајакнување на учењето и почитување на различноста во рамки на училишната заедница. Се одржуваат заеднички прослави за да се обележат верски празници како што се Велигден и Бајрам, а децата и родителите се придружуваат на прославите во училиштата. Еден родител сметаше дека сите деца треба да бидат вклучени во проектот Нансен бидејќи тоа е одлично за целото општество и проектот помага во интеграцијата на децата. Ученик кој е учествуваше во воннаставна активност со изработки со знамиња изјави дека ова е "совршена активност".

ЗАКЛУЧОК

Постојат многу докази и лични сведочења кои укажуваат дека Нансен моделот за интеркултурно образование има огромно влијание и тежина, особено во областа на меѓуетничкото и интеркултурното образование, вредностите, ставовите и однесувањето на учениците, наставниците и родителите вклучени во проектот во основното училиште „Гоце Делчев“. Моделот, исто така овозможува огромни придобивки за училиштето преку обука, обезбедување на ресурси и постојана поддршка. Овој проект е трансформациски во однос на обуката на наставниците и во воведувањето на современи методи за активно учење, со посебен акцент врз методите за ефективно вклучување на интеркултурните концепти во наставната програма, со што се зголемува нејзината важност за мултиетничкото општество во Република Македонија.

Проект како целина, всушност, може да се гледа како алатка за подобрување на квалитетот на училиштето, со оглед на неговиот ефект врз целиот училишен етос (амбиент). Исто така е одличен модел и за други училишта, особено за мултиетнички и мултикултурни општини.

Прашања за понатамошно разгледување

- важната интеркултурна работа што Нансен ја воведува има потреба да се земе во предвид како суштински дел од наставните програми, доколку резултатот и понатаму е ефективен.
- одржливост - значителни импликации за вработените во Нансен по однос на обуката и обезбедувањето на ресурси и поддршка.
- големото значење на обуката за лидерство и тимска работа за директорот и управата на училиштето.
- учество на целото училиштето во процес на обука и можности за учество.
- важноста на вклучување на постарите ученици во програма.
- постојани работилници за родители.
- разгледување на можности за организирање на наставата во исти смени во училиштето.
- постојано следење на добрите практики во интеркултурното образование во Македонија и во странство.
- препознавање и поддршка на проектот како клучна алатка за градење на интерактивни и хармонични односи во заедницата.